

Dómsorð:

Stefndi, Offsetprent h. f., skal vera sýkn af öllum kröfum stefnanda, Lithoprents, í máli þessu, en málskostnaður falli niður.

Föstudaginn 16. febrúar 1951.

Nr. 167/1949. **Fiskur & Ís h/f.** (Magnús Thorlacius)

gegn

Højgaard & Schultz A/S og gagnsök

(Gústaf A. Sveinsson).

Setudómari próf. Ólafur Lárusson

í stað hrd. Jónatans Hallvarðssonar.

Skaðabótamál.

Dómur Hæstaréttar.

Aðaláfrýjandi, sem hefur að fengnu áfrýjunarleyfi 27. des. 1949 skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 28. s. m., gerir þessar dómkröfur: Aðallega að gagnáfrýjanda verði dæmt að greiða honum kr. 230.614.18, en til vara aðra lægri fjárhæð ásamt 6% ársvöxtum frá 10. ágúst 1943 til greiðsludags svo og málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti eftir mati dómsins.

Gagnáfrýjandi hefur að fengnu áfrýjunarleyfi 10. janúar 1950 skotið málinu til Hæstaréttar með stefnu 20. s. m. Gerir hann þær kröfur, að hann verði algerlega sýknaður og aðaláfrýjanda verði dæmt að greiða honum málskostnað bæði í héraði og fyrir Hæstarétti eftir mati dómsins.

Með skírskotun til ástæðna þeirra, sem raktar eru í héraðsdómi, ber að staðfesta ákvæði hans um, að gagnáfrýjandi greiði aðaláfrýjanda kr. 17000.00 bætur fyrir beint tjón ásamt 6% ársvöxtum frá 25. júlí 1944 til greiðsludags.

Af hendi aðaláfrýjanda eru ekki leiddar fullnægjandi sannanir að því, að hann hafi gert svo skjótar ráðstafanir og haldkvæmar, sem honum var unnt, til að afla einangrunarefnis annars staðar, eftir að honum urðu kunnar vanefndir gagnáfrýjanda. Sönnur brestur og fyrir því, hvert óbeint tjón aðaláfrýjandi kann að hafa beðið. Yfirmatsgerðin frá 10. nóvember 1948 verður að metast ógild, þar sem gagnáfrýjanda gafst ekki nægilegur kostur á því að gæta réttar síns við

matið og einn matsmanna hafði á hendi endurskoðun á reikningum aðaláfrýjanda. Undirmatsmenn treystust ekki til að meta óbeint tjón, og önnur gögn, er dómur verði á reistur um þetta atriði, eru ekki fyrir hendi. Verður því að sýkna gagnáfrýjanda af þessum kröfulið.

Rétt þykir, að gagnáfrýjandi greiði aðaláfrýjanda kr. 4500.00 málskostnað fyrir héraðsdómi, en málskostnaður í Hæstarétti fellur niður.

Ákvæði héraðsdóms um ómerking ummæla eiga að vera óröskuð.

Dómsorð:

Ákvæði héraðsdóms um skaðabætur og ómerking ummæla eiga að vera óröskuð.

Gagnáfrýjandi, Højgaard & Schultz A/S, greiði aðaláfrýjanda, Fiski og Ís h/f, kr. 4500.00 málskostnað fyrir héraðsdómi, en málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dóminum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 5. júlí 1949.

Mál þetta, sem dómtekið var 22. f. m., hefur Magnús Guðbjartsson framkvæmdastjóri höfðað f. h. Fisks & Íss h/f í Vestmannaeyjum fyrir bæjarþinginu með stefnu, útgefinni 25. júlí 1944, gegn Højgaard & Schultz A/S hér í bænum. Voru stefnukröfurnar *aðallega* þær, að stefndi yrði dæmdur til þess, að viðlögðum hæfilegum dagsektum, að afhenda stefnanda 300 rúmmetra af góðu og ófúnu einangrunartorfi og til þess að greiða stefnanda kr. 50.000.00 í skaðabætur vegna dráttar á afhendingu ásamt 6% ársvöxtum af þeirri fjárhæð frá 10. ágúst 1943 til greiðsludags, allt að frádregnum kr. 6000.00. Til vara krafðist stefnandi þess, að stefndi yrði dæmdur til greiðslu á kr. 56.000.00 með vöxtum, svo sem fyrr var greint. Loks krafðist stefnandi málskostnaðar að skaðlausu úr hendi stefnda, hvernig sem málið færi.

Málinu var skipt þannig, að það var fyrst flutt, að því er varðaði bótaskyldu stefnda, og dómur á hana lagður. Með dómi hæstaréttar hinn 15. júní 1946 var stefndi talinn ábyrgur til fébóta vegna þess tjóns, sem stefnandi kynni að hafa beðið af vanefnd stefnda á samningi aðilja frá 10. júlí 1943, að því er varðar afhendingu á 235 rúmmetrum af torfi.

Með stefnu, útgefinni 17. sept. 1946, hækkaði stefnandi bótakröfu sína í kr. 252.029.62 og krafðist jafnframt vaxta af fjárhæðinni svo og málskostnaðar, eins og áður er greint. Málið var síðan flutt munnlega 12. apríl 1947 og dómur í héraði kveðinn upp í því 23. s. m. Við flutning málsins þá

féll stefnandi frá fyrrgreindri aðalkröfu sinni í frumstefnu og sundurliðaði bótakröfu sína svo:

1. Beint tjón	kr. 57.387.40
2. Óbeint tjón	— 194.642.22

Samtals kr. 252.029.62

Með hæstaréttardómi, uppkveðnum 25. júní 1947, í kærumáli út af frávísunarákvæði í greindum héraðsdómi var héraðsdómurinn ómerktur.

Við munnlegan flutning málsins nú lækkaði stefnandi bótakröfuna niður í kr. 243.414.18, en hélt fast við fyrri kröfur sínar um vexti og málskostnað.

Stefndi hefur krafizt sýknu og hæfilegs málskostnaðar úr hendi stefnanda eftir mati dómsins. Þá hefur hann mótmælt sérstaklega vaxtakröfu stefnanda.

Málavextir eru í skemmstu máli þeir, að með samningi, dags. 10. júlí 1943, seldi stefndi stefnanda 300 rúmmetra af torfi. Var kaupverðið kr. 9000.00, eða kr. 30.00 fyrir hvern rúmmetra, og greiddi stefnandi kr. 3000.00 við undirskrift samningsins. Lét stefnandi taka af torfinu 65 rúmmetra, og vegna athugasemdalausrar viðtöku þess af hans hálfu var hann eigi talinn geta borið fyrir sig, að sá hluti hins selda torfs hafi eigi verið samningshæfur. Hins vegar sannaðist, að hinn hluti torfs þess, sem honum var ætlað til efnda á samningum, var ósamningshæfur vegna galla, og var hann því samkvæmt áðurnefndum hæstaréttardómi talinn eiga rétt til fébóta vegna tjóns, er hann kynni að hafa beðið af vanefnd stefnda, að því er þann hluta, 235 rúmmetra, varðaði. Stefnandi sundurliðar nú bótakröfu sína svo:

1. Beint tjón. Andvirði korks, að jafngildi 235 rúmm. af torfi, kr. 38.773.68, að frádregnum eftirstöðum af kaupverði torfsins, kr. 6000.00	kr. 32.773.68
2. Óbeint tjón	— 210.640.50

Samtals kr. 243.414.18

Stefndi hefur andmælt því, að stefnanda sé heimilt að hækka nú kröfu sína um bætur vegna óbeins tjóns frá fjárhæð þeirri, sem hann hafði áður miðað við og um getur hér að framan, enda þótt hann lækki fébótakröfu sína í heild. En þar sem fjárkröfur stefnanda eru reistar á sömu rökum og áður í málinu og aðeins er um að ræða tilfærslu fjárhæðar milli liða, þá þykir slík tilfærsla vera heimil.

Nánari greining hvors kröfuliðs og rök fyrir þeim verða nú rakin hér á eftir í sambandi við varnarástæður stefnda.

Um 1. Torf það, sem stefnandi samdi um kaup á, ætlaði hann að nota til einangrunar í frystihúsi sínu í Vestmannaeyjum, að því er virðist til endurbóta á einangrun, sem fyrir var, svo og til einangrunar nýs eða nýrra frystiklefa. Kveðst stefnandi hafa reynt að afla sér einangrunarfnis annars staðar, þegar honum brást torfið frá stefnda, en öll slík efni hafi verið ófáanleg hér á landi haustið 1943, og ekki hafi þau fengið hér þar til í september og október 1945. Kveðst stefnandi þá hafa fengið

keypta 50 rúmmetra af korki og 15 rúmmetra af glerull. Loks hafi honum ekki tekizt að fá meira einangrunarefni fyrr en í janúar 1947, en þá hafi hann fengið keypta 140 rúmmetra af korki og loks í marz sama ár 3.980 kg af sama efni. Verð á öllu því korki, sem stefnandi keypti, var kr. 2.40 hvert kg. Stefnandi telur, að 146.87 rúmmetrar korks svari til 235 rúmmetra torfs, og hver rúmmetri korks vegi 110 kg. Miðar stefnandi kröfu sína um bætur fyrir beina tjónið við það, að hann hafi neyðzt til að kaupa kork sem einangrunarefni í stað torfs þess, sem hann ekki fékk afhent. Kaupverð þeirra 146.87 rúmmetra, sem hann hafi keypt í stað torfsins, hafi samkvæmt framansögðu numið kr. 38.773.68, en frá því beri að draga ógreiddar eftirstöðvar af umsömdu kaupverði torfsins, kr. 6000.00, og komi þá út kr. 32.773.68.

Stefndi byggir kröfu sína um sýknu af dómkröfum stefnanda undir þessum lið á því, að vanefnd á samningnum hafi ekki valdið stefnanda neinu tjóni. Í fyrsta lagi reisir stefndi þessa staðhæfingu sína á því, að nóg torf hafi verið fáanlegt hér á landi á árunum 1943 og 1944. Nefnir stefndi í því sambandi torfbirgðir sjálfs sín á Álafossmýrum og við hitaleiðsluna til Reykjavíkur, sem boðnar hafi verið stefnanda til efnda á samningnum með bréfi 28. september 1943, en stefnandi hafi engu sinnt, svo og að torf hafi verið fáanlegt við Hofsós, enda selt þaðan bæði til frystihúss á Skagaströnd og til Skeiðfossvirkjunarinnar. Staðhæfir stefndi, að eftir þessu hafi það ekki komið að sök, að stefnandi fékk ekki hið umsamda torf. Í annan stað heldur stefndi því fram, að stefnandi hafi haft hag af því að kaupa kork til einangrunar í stað torfs, og bendir í því sambandi á eftirgreind atriði. Í fyrsta lagi telur stefndi, að flutningsgjald, uppskipun og útskipun korks hafi verið mun ódýrari en sami kostnaður við torf. Þá telur stefndi, að ódýrara sé að ganga frá einangrun með korki en torfi, og enn hafi sparazt frystirúm með notkun korksins, þar sem einangrun með því megi vera mun þynnri en með torfi. Loks telur stefndi, að einangrunargildi korks sé meira en torfs, korkið sé mun betra og varanlegra einangrunarefni. Þá heldur stefndi því fram, að einn rúmmetri korks vegi aðeins 100 kg, eðlisþyngd þess sé $\frac{1}{10}$ á móti vatni, og telur einnig, að stefnandi hefði átt að geta keypt kg af korki á heildsöluverði, eða fyrir kr. 2.00, en ekki fyrir kr. 2.40 hvert kg, sem mundi vera smá-söluverð.

Samningur aðilja frá 10. júlí 1943 segir svo um ástand hins selda: „Torfið á að vera gott einangrunartorf og ófúið, en má að öðru leyti vera laust í sér og ekki skilyrði, að það sé alveg þurrt“. Gegn eindregnum andmælum stefnanda hefur stefndi ekki fært sönnur á það, að stefnandi hafi átt þess kost að kaupa hjá stefnda eða öðrum torf, sem fullnægði þessum skilyrðum. Verður því að telja, að stefnanda hafi verið rétt að kaupa kork til einangrunar í stað torfs. Ber því að miða bætur til stefnanda samkvæmt þessum lið við þá verðhækkun, sem leiðir af einangrun með korki.

Stefndi hefur ekki vefengt það, að 146.87 rúmmetrar korks svari til 235 rúmmetra torfs sem einangrunarefnis. Hinir sérfróðu menn í dóminum

telja, að þyngd hvers rúmmetra mulins korks, en í slíku ástandi var kork það, er stefnandi keypti og notaði, geti verið mismunandi, eftir því hvernig það sé og hafi verið unnið. Verðreikningar þeir, sem stefnandi hefur lagt fram til sönnunar korkkaupum sínum, sýna, að þyngd hvers rúmmetra er þar reiknuð 110 kg. Verður því sú þyngd rúmmetra korks lögð til grundvallar um heildarþyngd 146.87 rúmmetra af korki. Ósannað er, að stefnandi hafi átt þess kost að kaupa ódýrara kork en greindir verðreikningar sýna, eða hvert kg á kr. 2.40. Verður mótbára stefnda varðandi verð korksins því ekki tekin til greina. Samkvæmt álitssgerð dómkvaddra manna virðist mega leggja nokkurn veginn að jöfnu kostnað við að ganga frá einangrun með torfi og kostnað af einangrun með muldu korki, og er það álit hinna sérfróðu manna í dómnum, að kostnaður við korkeinangrunina sé sízt minni.

Eftir þeim gögnum, sem fram eru komin, annars vegar um flutningskostnað torfs til Vestmannaeyja frá Minni-Borg í Grímsnesi, sem var afhendingarstaður samkvæmt áðurnefndum samningi aðilja, og hins vegar um flutningskostnað mulins korks frá Reykjavík til Vestmannaeyja, virðist mega leggja flutningskostnaðinn nokkurn veginn að jöfnu. Það er ljóst, að við notkun korks í stað torfs til einangrunar hefur stefnanda sparazt nokkurt frystirúm. Ber að taka það til athugunar við ákvörðun skaðabóta til stefnanda samkvæmt þessum lið. Það er álit hinna sérfróðu manna í dómnum, að telja meg, að einangrunargildi korks sé miklum mun betra og varanlegra en torfs, sem hér um ræðir. Að athuguðum tveimur síðastnefndum atriðum, þykja því skaðabætur til stefnanda samkvæmt þessum lið (beint tjón) hæfilega ákveðnar kr. 17.000.00.

Um 2. Tjón sitt samkvæmt þessum lið rökstyður stefnandi með því, að hann hafi á árinu 1944 aðeins getað fryst 502.67 smálestir af fiski, en það var meira en klefar þeir tóku í einu lagi, sem þá voru til einangraðir. Hins vegar heldur hann því nú fram og reisir það á yfirmatsgerð, er fram fór 10. nóv. s.l., að haustið 1943 hafi verið tilbúið húsnæði, sem tekið hefði 350 smálestir frysts fisks, ef einangrunarefnið hefði ekki brugðizt. Telur hann sig því við vanefnd stefnda hafa misst tækifæri til að frysta það magn 1944, er hið nýja húsrými hefði tekið. Samkvæmt greindri yfirmatsgerð telja matsmennirnir, að hagnaður af hverri smalest frysts fisks hafi numið kr. 601.83 árið 1944. Þá heldur stefnandi því fram, að fiskur hafi verið nægur fyrir hendi svo og vinnuafli nægilegt í Vestmannaeyjum til að frysta í allt hið nýja húsrými. Telur hann því hagnaðarmissi sinn vegna vanefnda stefnda hafa numið $350 \times \text{kr. } 601.83 = \text{kr. } 210.640.50$, og kemur það heim við hina umkröfðu fjárhæð undir þessum lið.

Greind yfirmatsgerð hefur verið staðfest fyrir dómi.

Stefndi hefur eindregið andmælt kröfu þessari.

Í fyrsta lagi reisir stefndi mótmæli sín á því, að ekki hafi verið orsakasamband milli vanefndanna og bótakröfu stefnanda. En jafnvel þó svo yrði talið, þá sé tjónið hvorki venjuleg eða sennileg afleiðing vanefndanna. Þá heldur stefndi því fram, að stefnandi hafi ekkert húsrými haft tilbúið til einangrunar veturinn 1943—44. Enn mótmælir stefndi greindri yfir-

matsgerð sem marklausri í málinu, þar sem yfirmatið hafi ekki verið framkvæmt með löglegum hætti. Stefnda hafi ekki verið á löglegan hátt veittur kostur á að gæta hagsmuna sinna við yfirmatið, og undirmatsgerðin hafi ekki legið fyrir yfirmatsmönnum. Þá hefur stefndi mótmælt yfirmatsgerðinni á þeim grundvelli, að einn matsmanna hafi verið endurskoðandi stefnanda, Fisks & Íss h/f, frá því að fyrirtækið var stofnað, og því raunverulega í þjónustu þess. Loks telur stefndi, að tap hafi orðið á rekstri stefnanda árið 1944, og byggir þá staðhæfingu sína á rekstrarreikningum stefnanda á árunum 1943—1945, framtölum hans til skatts á sama tíma og upplýsingum um tekjuskatt hans á árunum 1943—1946. Hefði tap stefnanda árið 1944 því aukizt að sama skapi og frystihússrekstur hans varð meiri það ár.

Eftir gögnum þeim, sem fyrir liggja í málinu, verður orsakasambandið milli umræddrar vanefndar og óbeina tjónsins, sem stefnandi telur sig hafa beðið vegna hennar, að teljast svo fjarlæggt, að tjónið hafi ekki verið sennileg eða venjuleg afleiðing vanefndarinnar, hvorki er samningurinn var gerður né er vanefndin varð. Verður stefndi því ekki talinn bera fébótaábyrgð á tjóninu, þó orðið hafi, og ber því að sýkna stefnda af dómkröfu stefnanda undir þessum lið.

Samkvæmt framansögðu verða því úrslit máls þessa þau, að stefnda verður dæmt að greiða stefnanda kr. 17.000.00 með 6% ársvöxtum frá stefnudegi til greiðsludags svo og málskostnað, er þykir eftir atvikum hæfilega ákveðinn kr. 2500.00.

Í bréfi, dags. 17. nóvember 1948, til málflutningsmanns stefnanda, Magnúsar Thorlacius hæstaréttarlögmanns, frá málflutningsmanni stefnda, Gústaf A. Sveinssyni hæstaréttarlögmanni, eru eftirgreind ummæli: „.... þar sem bæði þér og yfirmatsmenn hafið við dómkvaðningu og í allri aðferð við yfirmat brotið lög á umbj. mínum“. Þá sagði lögmaður stefnda við munnlegan flutning málsins, að tilteknir vitnaframburðir væru eftir þöntun svo og að dómskjal nr. 112, sem er notarialiter staðfest eftirrit úr efnahagsbók stefnanda fyrir árið 1944, væri búið til eftir á. Krafðist lögmaður stefnanda þess, að öll greind ummæli yrðu dæmd dauð og ómerkt og lögmaður stefnda yrði dæmdur í réttarfararsækt fyrir þau. Loks sagði lögmaður stefnanda við munnlegan flutning málsins, að tiltekinn maður í þjónustu stefnda hefði komið til Vestmannaeyja sem flugumaður og farið með kjaftátt. Krafðist lögmaður stefnda, að ummæli þessi yrðu ómerkt.

Rétt þykir að ómerkja öll framangreind ummæli, en ekki þykir ástæða til að sekta fyrir neitt af þeim.

Einar Arnalds borgardómari kvað upp dóm þenna ásamt meðdómsmönnum Benedikt Gröndal verkfræðingi og Kristjáni Einarssyni framkvæmdastjóra.

Vegna anna við borgardómaraembættið í Reykjavík og þar sem mál þetta er mjög viðamiklið, hefur dómur eigi orðið kveðinn upp í því fyrr.

Dómsorð:

Framangreind ummæli eru ómerk.

Stefndi, Höjgaard & Schultz A/S, greiði stefnanda, Magnúsi Guðbjartssyni f. h. Fisks & Íss h/f, kr. 17.000.00 með 6% ársvöxtum frá 25. júlí 1944 til greiðsludags og kr. 2500.00 í málskostnað innan 15 daga frá lögbirtingu dóms þessa að viðlagðri aðför að lögum.

Mánudaginn 19. febrúar 1951.

Nr. 16/1951. **Matstofa Austurbæjar** (Theódór B. Línal)
 gegn

Tollstjóranum í Reykjavík f. h. ríkissjóðs
 (Hermann Jónsson).

Setudómari próf. Ólafur Jóhannesson
 í stað hrd. Jónatans Hallvarðssonar.

Ómerking.

Dómur Hæstaréttar.

Hinn áfrýjaði úrskurður er upp kveðinn af Benedikt S. Bjarklind, fulltrúa borgarfógeta.

Áfrýjandi, sem skotið hefur máli þessu til Hæstaréttar með stefnu, útgefinni 31. janúar s.l., krefst þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði úr gildi felldur og að sér verði dæmdur málskostnaður úr hendi stefnda fyrir fógetadómi og Hæstarétti eftir mati Hæstaréttar.

Stefndi krefst staðfestingar úrskurðarins og málskostnaðar fyrir Hæstarétti úr hendi áfrýjanda eftir mati Hæstaréttar.

Í máli þessu, þar sem krafizt er lögtaks fyrir söluskatti, brast eðlisrök til þess að kveða á um skattskyldu áfrýjanda í sérstökum úrskurði samkvæmt lögjöfnun frá 5. mgr. 71. gr. laga nr. 85/ 1936. Verður því að ómerkja hinn áfrýjaða úrskurð og málsmeðferð fyrir fógetadómi frá og með dómþingi 13. janúar 1951.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.